

Завгородня Юлія Степанівна,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

УТРИМУВАННЯ ДІТЕЙ ТА ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ ЯК ЗОБОВ'ЯЗАННЯ БАТЬКІВ

Охорона дитинства в Україні є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом. Ратифікувавши Конвенцію ООН про права дитини, Україна взяла на себе ряд зобов'язань, що ґрунтуються на таких основних принципах: першочерговість інтересів дитини, забезпечення їй повноцінного життя, залучення дитини до життя спільноти, відсутність дискримінації[1]. Дитина потребує захисту її прав та законних інтересів, що обумовлює наявність моральних, соціальних та юридичних обов'язків батьків.

Згідно з ч.2. статті 51 Конституції України, батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття[2]. Однак, норма цієї статті не дає чіткого уявлення в чому ж сутність даного обов'язку батьків щодо дітей.

В рішенні Конституційного Суду України № 5-рп/99 зазначається, що поняття "утримання" вживається у Конституції України у формулюванні обов'язку батьків утримувати дітей до їх повноліття (стаття 51), обов'язку держави утримувати дітей-сиріт (стаття 52) і тісно пов'язується з обов'язком піклування (батьків про дітей, повнолітніх дітей про непрацездатних батьків). Але у цілому національне законодавство чіткого визначення поняття "утриманство" не містить[3].

В юридичному словнику поняття "утримання" розглядається як перебування на повному утриманні іншої особи або одержання від неї допомоги, яка є постійним і основним джерелом засобів до існування[4]. Виходячи з такого тлумачення, можна зробити висновок, що утримання дитини можна отождествити з матеріально-фінансовою допомогою їй з боку батьків.

В свою чергу, в статті 2 Сімейного Кодексу України зазначається, що цей Кодекс регулює сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання. Таким чином, можна зробити висновок, що "утримання" це лише один із обов'язків батьків щодо дітей.

Сімейним Кодексом України передбачається різні випадки щодо виконання даного батьківського обов'язку, а саме: утримання дитини у формі аліментних зобов'язань (той з батьків, що проживає окремо від дитини, може брати участь щодо її утримання на добровільній або примусовій основі (ст.

181 СК України); утримання повнолітньої непрацездатної дитини, якщо батьки можуть надавати матеріальну допомогу (ст. 198 СК України); утримання повнолітніх дітей, які продовжують навчання за умови, що батьки можуть надавати матеріальну допомогу (ст. 199 СК України)[5].

Разом з цим, нормами Кодексу передбачені і інші важливі батьківські обов'язки, а саме: обов'язок забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я (ст. 143 СК України); зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації цивільного стану (ст. 144 СК України); виховання та розвитку дитини (ст. 150 СК України), що включає в себе: а) виховання в дусі поваги до прав та свобод інших людей; б) піклування про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; в) забезпечення здобуття дитиною повної загальної середньої освіти; г) зобов'язання поважати дитину; д) заборона будь-якого виду експлуатації дитини, фізичні покарання, а також застосування інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Зважаючи на вищевикладене, слід зазначити, що застосоване в Основному Законі поняття «утримання» не відповідає існуючим нормам Сімейного Кодексу України щодо обсягу і переліку батьківських обов'язків та потребує корегування. На наш погляд, доцільною була б заміна існуючого поняття «утримання дітей» на поняття «піклування про дітей», що є більш ширшим за змістом.

Наша позиція підтверджується висновками С.Б. Кордуби, яка зазначає, що зміст обов'язку батьків піклуватися про дітей є досить широким, об'ємним і включає в себе наступні обов'язки батьків, що утворюють певну систему: 1) обов'язок по вихованню дітей; 2) обов'язок по утриманню дітей і створення умов для їх гідного життя, в тому числі в побутовому плані; 3) обов'язок забезпечити отримання дітьми освіти; 4) обов'язок дбати про фізичне і психічне здоров'я дітей; 5) обов'язок охороняти і захищати життя, гідність, свободу, особисту недоторканність дітей, забезпечувати їх безпеку; 6) обов'язок забезпечити фізичний розвиток дитини або сприяти такому розвитку; 7) обов'язок захищати права та інтереси дітей, у тому числі майнові; 8) обов'язок нести цивільно-правову відповідальність за шкоду, завдану дитиною.

Слід також підтримати позицію вченого, що обов'язок батьків піклуватися про дітей виступає одним із основних обов'язків у силу ряду чинників: 1) реалізація батьками даного конституційного обов'язку - це своєрідна підготовка дитини до виконання нею у дорослому житті інших конституційних обов'язків; 2) у цього конституційного обов'язку, на відміну від інших, є конкретний адресат (адресати) - батько (батьки); 3) сумлінне виконання батьками обов'язку піклуватися про дітей дозволяє отримати конкретний результат - людину, здатної жити в суспільстві і бути його повноправним членом, що поважає встановлені державою правила як необхідні, порядок, заснований на праві; усвідомлено користується своїми правами і свободами; 4) виконання даного обов'язку сприяє передачі цінностей, що домінують у суспільстві, від

одного покоління до іншого [6, с. 8-9].

Іззазначеного випливає, що виконання батьками лише обов'язку щодо утримання дітей не може об'єктивно сприяти становленню дитини як повноцінного члена суспільства, тому основним (конституційним) батьківським обов'язком повинно бути піклування про дитину, під яким необхідно розуміти визначену Основним Законом держави міру належної поведінки батьків або інших уповноважених суб'єктів, що полягає в їх діяльності щодо утримання, виховання, навчання, забезпечення здоров'я і безпеки дітей, підтримання фізичного, духовного та морального стану дитини, а також запобігання вчинення щодо дитини однієї із форм домашнього насильства.

Бібліографічні посилання:

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 (ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91) // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 1990. – № 1. – С. 205.
2. Конституція України від 28.06.1996 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Юридичний словник-довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/pravo/dict/1169.html>
4. Рішення Конституційного Суду України від 3 червня 1999 року № 5-рп/99 року (Справа № 1-8/99)[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/v005p710-99>
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України, 2002. – № 21–22. –Ст. 135.
6. Кордуба С.Б. Конституционная обязанность родителей заботиться о детях в Российской Федерации: автореф. дис. ... канд.юрид. наук: 12.00.02 /С.Б. Кордуба. – Саратов, 2011.– 25 с.